

RECENZII

Henri H. Stahl

Oameni de altădată, Paris – București, Laboratoire d'Anthropologie Sociale, 2006, 120 p.

Prin grija lui Paul H. Stahl, membru de onoare al Academiei Române, în seria *Sociétés Européennes* a apărut recent volumul 28, cuprinzând manuscrisele profesorului nostru, al multora dintre sociologii de azi, Henri H. Stahl, de la a cărui naștere (la 4 noiembrie a.c.) s-au implinit 105 ani.

Unele pagini de amintiri și gânduri ale lui Henri H. Stahl incluse în acest volum sunt inedite: „Școala Analelor și necesara reînnoire a istoriologia lui Iorga” (1988), „Brăiloiu și sociologia vieții muzicale” (1969), „Philip Mosely and the Romanian Sociology” (1973), „Correspondența Philip E. Mosely – Henri H. Stahl” (1935-1939), „De la Pârvan la Nae Ionescu” (f.a.) și încă altele (am semnalat titlurile în ordinea în care apar în volum). Altele au mai fost publicate fie în volume de autor (*Amintiri și gânduri...*, 1981), fie în reviste (*Convorbiri literare*, 1934; *La Nation Roumaine*, 1959; *Contemporanul*, 1987; *Credința*, 1934; *Sociologie Românească*, 1936) sau au apărut în interviurile pe care profesorul nostru ni le acorda nouă, tinerilor de atunci, mai mult pentru a ne ajuta să ne facem și noi „un nume” decât pentru a se pune în valoare pe sine.

Îmi aduc aminte că, la împlinirea vârstei de 80 de ani, când nu mulți dintre sociologii universitari conștientizau că în persoana lui Henri H. Stahl avem un reper solid, profesorul s-a confesat: „Izbânda

Școlii Sociologice de la București – știu eu?! – poate că este tocmai aceea că a reușit să supraviețuiască unor eșecuri. Știu eu dacă izbânzile sunt succese? Sunt câteva realizări, dar nu le pot numi succese. Și succesele trebuie să le comparăm cu idealurile, așa că ele pot oricând apărea ca eșecuri. Personal, am reușit să contribuim la lămurirea câtorva probleme de istorie socială a României. Față de ce aș fi vrut să fac este o modestă contribuție și atâta tot” (*Contemporanul*, 1981, nr. 45).

Am regăsit în volumul *Oameni de altădată* aceeași modestie care îl particulariza pe profesorul nostru față de lumea universitară îngrămădită la „relansarea” sociologiei în 1966 (se împlinesc 40 de ani de la reluarea învățământului sociologic în România, după două decenii de interdicție a acestei științe, decretată de ideologia regimului comunist „știință burgheză”). Henri H. Stahl găsește superlative pentru „profesorii” lui, pentru alții, nu și pentru sine, deși le merită cu prisosință.

Despre Nicolae Iorga spune că „a fost cea mai impresionantă personalitate pe care am putut-o întâlni în viața mea. Era pur și simplu în permanență uluitor. Prin prestigiul prezenței sale fizice. Prin strălucirea incandescentă a ochilor lui. Prin glasul vibrant pe care-l puteam distinge dintr-o mulțime imensă. Unde era Iorga nu mai încăpea nimeni” (p. 5).

Vasile Pârvan, la fiecare lecție, „era Dionisos însuși în transă, proferând sibilice fraze din care ți-era cu neputință să desprinzi adevăratul înțeles [...]. Era erudit, creator al unei școli de erudiți și de excelenți meșteșugari. Pârvan era un mag. Studențimea era mută, de ambele sexe, ce alerga la cursul lui și se înghesuia laolaltă

cu publicul matur al lumii bucureștene, lăsându-se vrăjită în vârtejul unei demențe lirice care, prin chinurile vădite ale maestrului înfățișate ostentativ de la cate-dră, se naștea din haos sub ochii spectatorilor, o scurtă clipă, pentru a se întoarce apoi la liniștea inițială” (p. 58).

Cu aceeași dragoste și admirație este prezentat și „popa Ion Zamă, un frumos bătrân cu ochii sclipind de inteligență, cu fața luminată de un statornic surâs, pe jumătate ironic, pe jumătate îngăduitor” (p. 75). În 1932, preotul din Cornova (localitate în care s-au făcut cercetări monografice, astăzi aflată în Republica Moldova) a fost adus la București să țină o conferință la Institutul Social Român. Conferința, stenografiată de Henri H. Stahl, a fost publicată în *Arhiva pentru Știință și Reformă Socială* și se regăsește în volumul *Oameni de altădată* (pp. 81-94).

După ce citești cele scrise de Henri H. Stahl despre „popa Zamă” este imposibil să nu-l iubești pe cel care, timp de peste 42 de ani, a lucrat „spre îmbunătățirea satului și spre ridicarea culturii și a stării lui materiale”. Popa Zamă folosea învățăturile Bisericii în cele mai neprevăzute forme – observă Henri H. Stahl. Spre exemplu, pentru difuzarea inovației, cum ar spune azi sociologii. „Profesorul Gusti [...] era mereu surprins și jignit de surâsul ironic și sceptic al popii Zamă. Cum era cam vreme de secetă, veneau țărani să-l roage să facă o slujbă la biserică de ploaie. Popa Zamă se ridica încet de la masă, se ducea la barometru, bătea în el și constata că acele stau pe loc. Se întorcea atunci la poporul din curte și le spunea că-s atât de păcătoși că nu vrea să le facă slujbă decât dacă... și dacă... punându-le condiții de gospodărie comunală. «Să mai veniți peste câteva zile.» Atunci, dacă barometrul era de acord, făcea sfeștania” (p. 76).

Multe fapte „creștinești” aflăm că ar fi făcut popa Zamă din Cornova. Printre

ele, și cea mai bună ciorbă de fasole. „Venea el de la Chișinău și mitropolitul să mănânce ciorbă de post la mine.

– Și cum o faceți?

– E ușor. Iei o găină cât de grasă, o tai, o fierbi. Apoi scoți cu grijă găina, să nu rămână nici os, nici carne, pui fasole, o fierbi și iese o foarte bună ciorbă de post” (p. 76).

Volumul de scrieri ale profesorului Henri H. Stahl dă seama de „oameni cum nu mai sunt, atât de mare îmi pare diferența dinte unii din ei și epigonii în mijlocul cărora trăiesc, atât de mare diferența între profesorii mei de odinioară (ai lui Paul H. Stahl – n.n.) și cei ce le-au luat astăzi locul” (p. 1).

În același timp, volumul la care mă refer aduce câteva precizări importante în legătură cu personalitatea și activitatea cofondatorului Școlii Sociologice de la București, profesorul Henri H. Stahl.

În primul rând, despre opțiunea ideologică: „Sunt antifascist, cât poate fi un om; cu înverșunare. Socotesc politica o penibilă necesitate. Las grija ei altora, rugându-i să opereze cât mai discret. Și fascismului (atât celui de dreapta, cât și celui de stânga, bolșevic) nu-i iert faptul că se face cumplit de simțit în toate domeniile vieții” (p. 107) – scria tânărul Henri H. Stahl în revista *Credința* din 17 decembrie 1934.

Apoi despre înfăptuirea Muzeului Satului Românesc, a cărei sărbătorire (a 70-a aniversare) s-a petrecut în acest an (2006). Iată ce scria în 1986 profesorul Henri H. Stahl: „În 1936, profitând de faptul că primăria Bucureștilor organiza o «Lună a Bucureștilor» și dispunea de fondurile necesare, profesorul Gusti a cerut și obținut un teren pe care să poată construi un Muzeu al Satului Românesc, dând lui Victor Ion Popa, ca muzeograf, și lui Henri H. Stahl (pe atunci directorul de studii al Fundației), ca sociolog, sarcina de

a proceda la construirea lui în limitele impuse de mărimea terenului și de fondurile disponibile” (p. 116).

„Muzeul nostru” – scria Henri H. Stahl în *Sociologie Românească* (1936) – „a fost gata la timp (într-o lună de zile s-au ridicat peste 40 de gospodării țărănești – n.n.) „datorită armatei întregi de tineri muncitori pe ogorul satelor, crescuți de ani de zile la Școala monografiei sociologice a Profesorului Gusti și la disciplina Echipelor Regale Studentești”. Despre „armata de monografiști” nu s-a spus un cuvânt la sărbătorirea din acest an a Muzeului Satului „Dimitrie Gusti” și nici despre cei care l-au construit. Se cuvine să se știe : profesorul Dimitrie Gusti a fost inițiatorul înființării Muzeului Satului Românesc ; Victor Ion Popa și Henri H. Stahl, cei care l-au realizat. Împreună, deopotrivă, merită cinstiți, iar muzeul să-și reia numele pe care l-a avut inițial : „Muzeul Satului Românesc”.

Septimiu Chelcea

Septimiu Chelcea

Opinia publică. Strategii de persuasiune și manipulare, București, Editura Economică, 2006, 445 p.

O carte scrisă de Septimiu Chelcea merită toată atenția. În primul rând, pentru că autorul este unul dintre cei mai importanți profesori de metodologie a cercetării sociale din învățământul academic românesc. În al doilea rând, pentru că profesorul Chelcea dispune de o remarcabilă și întinsă erudiție profesională.

Ultima sa lucrare *Opinia publică. Strategii de persuasiune și manipulare*, apărută recent la Editura Economică în colecția coordonată de dr. Mihai Milca, este o

reeditare dezvoltată și adusă la zi a lucrării *Opinia publică. Gândesc masele despre ce și cum vor elitele ?*, publicată în 2002, la aceeași editură. În noua versiune, profesorul Chelcea tratează pe larg patru teme mari : *explicarea, formarea, schimbarea și măsurarea* opiniei publice. Un capitol de istoric al cercetării, un compendiu analitic de sondaje pe diverse teme de opinie publică, anexe și un vast aparat bibliografic și tehnic întregesc cele 445 de pagini ale cărții.

Trebuie să remarcăm valoarea didactică și informativă a lucrării. Autorul oferă cititorilor o minuțioasă trecere în revistă a unui număr mare de teorii clasice și recente despre cele patru teme puse în discuție. Teoriile și cercetările prezentate sunt selectate cu mult discernământ și prezentate într-o manieră care ajută cercetătorul să emită și să testeze noi ipoteze în materie.

Pe mine, cartea profesorului Chelcea m-a interesat, în primul rând, din perspectiva activității mele în domeniul cercetării aplicative de marketing. Mi se pare utilă abordarea opiniei publice ca o construcție tridimensională – psihologică, psihosocială și sociologică. Această viziune permite o înțelegere mai profundă a opiniei prin corelarea variabilelor din cele trei dimensiuni ale modelului. Cu alte cuvinte, cercetarea nu trebuie să se rezume la simpla măsurare a opiniei, eventual în diferite grupuri sociale, ci să verifice gradul în care opiniile sunt legate de anumite structuri de cunoștințe, convingeri, atitudini, valori sau stiluri de viață. De aici pot fi deduse concluzii importante despre stabilitatea sau volatilitatea opiniilor, despre gradul în care opiniile se află în contradicție cu alte opinii și despre forța opiniilor de a influența comportamentul. Am găsit și alte teme interesante pentru cercetarea aplicativă. Spre exemplu,